ויחי

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר[1]: בהיות הצ"צ ילד ולמד את הכתוב[2] "ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה", תירגם לו מורו — ע"פ פי' בעה"ט[3] — שאת י"ז שנותיו המובחרות חי יעקב במצרים ("יעקב אבינו האט געלעבט די זיבעצעהן בעסטע יאָהרען אין מצרים"). כשבא הביתה מהחדר שאל את זקנו אדמו"ר הזקן: היתכן שיעקב אבינו, בחיר האבות[4], יהיו מבחר שנות חייו י"ז שנה שגר בארץ מצרים ערות הארץ[5]?

ויענהו אדמו"ר הזקן: כתיב[6] "ואת יהודה שלח לפניו אל יוסף להורות לפניו גשנה", ואיתא במדרש[7] — מובא ברש"י — א"ר נחמי' להתקין לו בית תלמוד, שתהא שם תורה ושיהיו ה' שבטים הוגים בתורה. להורות לפניו גשנה, כשלומדים תורה מתקרבים ל' השי"ת, ו(לכן) היתה בחי' "ויחי" גם במצרים ("אז מען לערנט תורה ווערט מען נעהנטער צום אויבערשטן ב"ה, אן אויך אין מצרים איז געווען ויחי געלעבט").

ב. סיפורי רבותינו נשיאינו בכלל, ואלו שנמסרו לנו על ידם ע"מ לפרסם — בפרט, מדוייקים הם, כידוע, בכל פרטיהם[8]; היינו, הן בשייכות להבנת תוכן הסיפור — שכל פרט נוגע ומסייע להבנת כללות ענינו, והן בשייכות להמוסר־השכל שבהסיפור, שבכל פרט טמונה הוראה בעבודת ה'.

וכן הוא גם בנדו"ד — כולל גם שאלת הצ"צ, כי אף ששאלה בילדותו, בכ"ז מכיון שגם היא חלק מהסיפור שנמסר לנו ע"י רבותינו נשיאינו, הרי בודאי שגם בה תוכן רב ו(במילא) גם הוראה בעבודת האדם. ובפרט עפ"י מרז"ל "בוצין בוצין מקטפי' ידיע"[9].

ועוד נקודה בזה: ביאורו של אדה"ז נאמר להצ"צ והוא עדיין בקטנותו — שמזה מובן שההוראות מהסיפור שייכות לכאו"א — גם לאלו שהם עדיין בדרגא של "קטנות" בעבודת ה'.

ג. בהשקפה ראשונה, ישנם כמה פרטים בלתי מובנים בתוכן ובהמשך הסיפור הנ"ל:

א) ביאורו של אדמו"ר הזקן אין בו לכאורה תשובה מספיקה לשאלתו של הצ"צ — דהרי שאלתו היתה: איך יתכן שמבחר שנות חייו של יעקב הן הי"ז שנה שגר במצרים, ואילו מענתו של אדמוה"ז היתה שע"י לימוד ה'

1) היום יום יח טבת (ע' יב).
2) ריש פרשתנו.
3) "ד"א ויחי יעקב בארמ"צ י"ז שנה שהראשונים לא היו חיים שהרי אמר כי ארד אל בני אבל שאולה". וראה מ"ש לפנ"ז: "ד"א ויחי יעקב בארץ שלא חי ימים טובים בלא צער אלא כמגין ויחי יז שנה משנולד יוסף עד שנמכר ויז שנה במצרים". וראה גם לקו"ת להאריז"ל, אלשיך ואוה"ח כאן.
4) שער הפסוקים תולדות כו, כה. וראה ג"כ ב"ר פע"ו, א. זח"א קיט, ב. קמז, ב.
5) מקץ מב, ט. יב. וראה קה"ר עה"פ (א, ד) והארץ לעולם עומדת.
6) ויגש מו, כח.
7) תנחומא באבער, יל"ש עה"פ. וראה לקמן הערה 10.

8) ראה לקו"ש ח"א ע' 24. ח"ה ע' 86 ואילך.
9) ברכות מח, רע"א.

תורה אפשר להגיע גם במצרים לבחי' "ויחי", ועדיין אין בזה נתינת טעם ל"ויחי . . במצרים" באופן של מבחר שנות חייו.

ב) כיון שהצ"צ הי' אז בגיל אשר רק ממורו שמע פי' הבעה"ט, למה הביא אדמוה"ז דרשת רז"ל עה"פ להורות לפניו גשנה מ"מדרש — מובא בפרש"י", ולא מפרש"י עצמו? ועכצ"ל שאף שהמובא בפרש"י ג"כ מתרץ השאלה (שלכן הוזכר בהמענה פרש"י) — בכ"ז יתוסף בזה ע"י ההוספה שבמדרש.

ג) בפרש"י מובא ממרז"ל הנ"ל "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה", ובמדרש מוסיף ע"ז: "ושיהיו השבטים הוגים בתורה"; וצלה"ב: כוונת אדמוה"ז היתה לבאר איך ש־מבחר שנותיו דיעקב היו במצרים — ומה מוסיף בזה ע"י הענין "שיהיו השבטים הוגים בתורה"[10]?

ד. ויובן בהקדם תוספת ביאור בשאלת הצ"צ:

לכאורה אין לתמוה על עצם הדבר, אשר מבחר שנותיו של יעקב היו דוקא הי"ז שנים האחרונות שלו שהי' ביחד עם יוסף, כי מובן ופשוט ש־עיקר שמחתו של יעקב, "בחיר ה־אבות", היתה עי"ז שראה יוסף חי ומתנהג כבנו, עומד בצדקתו גם לאחרי המצאו זמן ארוך בארמ"צ[11].

וזה גם מובן מדברי רש"י בביאור סיפור הכתוב (לאחר שנתבשר יעקב כי "עוד יוסף חי וגו'", "ויפג לבו גו'" עד כי "וירא את העגלות וגו' ותחי רוח יעקב אביהם"[12]) שדוקא כראות יעקב את העגלות אז ותחי רוחו: סימן מסר להם במה הי' עוסק . . בפרשת עגלה ערופה זהו שנאמר וירא את העגלות אשר שלח יוסף וכו'; הרי שעיקר שמחתו של יעקב ושלימותה באה בראותו שיוסף עומד במצב רוחני נעלה ותורתו וצדקתו עמו כמקדם[13]. וזהו גם מה שאמר יעקב ליוסף בבואו למצרים: "אחרי ראותי את פניך כי עודך חי"[14] (והאם דוקא ראיית פניו מוכיחה שהוא חי? אלא) שהכוונה בזה לצדקתו וחיותו הרוחנית שאותה ראה יעקב בפניו של יוסף, וזהו עיקר סיבת שמחתו[15].

ומזה מובן, ששמחתו זו של יעקב, בראיית פני יוסף, היתה שמחה ועונג נעלה ביותר[16] דוקא במצרים ערות הארץ — כיתרון האור מתוך החושך.

ומכיון שכן, שאלת הצ"צ וכן אריכות מענה אדמו"ז — טעונות ביאור.

ה. והביאור בזה:

"מצרים" הוא מלשון מצרים וגבו־

10) גם: למה בחר בהגירסא "(ושיהיו השבטים) הוגים בתורה" (כביל"ש, תנחומא באבער (וכן הובא ברבינו בחיי)) ולא "לומדים כו'" (כבב"ר כאן) או "שיהא מלמד (את השבטים)" (תנחומא כאן)?

11) ראה ב"ר ויגש (צד, ג). אלשיך ויגש (מה, כו).

12) ויגש מה, כו־ז.

13) אף שבפשטות הטעם כי בתחלה "לא האמין להם", ורק אחרי ש"סימן מסר להם כו'" האמין להם — הרי מזה שהכתוב מספר (לא רק שמסר להם סימן (סתם) אלא גם) מה הי' הסימן ("במה הי' עוסק כשפירש ממנו בפרשת עגלה ערופה") — ענין של לימוד התורה, מוכח כבפנים.

14) שם מו, ל.

15) אלשיך שבהערה 11. אוה"ח מו, ל. ש"ך עה"ת שם.

16) ראה פרש"י וישב לז, לה. ויגש מה, כז. מו, ל.

לים[17] — ארץ שאינה נותנת מקום לגילוי אלקותו ית' הבלתי בע"ג; ועוד יותר: היא "ערות הארץ", מקום החטא[18] והקליפות המעלימים ומסתירים על כל ענין אלקי בכלל.

תכלית עבודת האדם היא: לצאת ממצרים וגבולים אלו, היינו שיורגש אצלו גילוי אור האלקי הבלתי בע"ג, שעי"ז יתעלה לעבוד את ה' בלי כל מדידות והגבלות[19].

וזו היא נקודת שאלתו של הצ"צ לאדמוה"ז: הן אמת, שדוקא בי"ז שניו האחרונות בא יעקב לשמחה ועונג רוחני במדרי' נעלית כזו, שלא הגיעה אלי' עד אז; אבל לאידך, הרי ירידתו למצרים, מצרים וגבולים ו"ערות הארץ", פועלת העלם והסתר (ועכ"פ הגבלה) בתכלית ושלימות עבודתו ית' — לצאת לגמרי מהגבלות העולם, כ"א הרגשת אלקותו ית' שלמעלה מן הטבע[20] — ומצד זה איך אפשר שנות חייו ועבודתו במצרים נקראו מבחר שנותיו? ובפרט בערך שנות חייו בארץ ישראל מקום מתאים לקדושת עולה תמימה — קדש קדשים[21].

ועל זה בא מענה אדמוה"ז, שיעקב "התקין לו בית תלמוד" במצרים, וע"י התורה הנה גם במצרים הי' המצב באופן של "ויחי" ("גאלעבט") — ע"י למוד התורה, המגביר את האדם הלומד למעלה מכל מדידות והגבלות, אפשר להתעלות גם במצרים לבחי' "ויחי" — חיים אמתיים.

והטעם: התורה מושרשת בעצמותו ית'[22], ולכן כשם שעצמותו ית' הוא למעלה מכל הקצוות דמעומ"ט, עד"ז הוא בתורה, שגם בהמשכתה למטה, בכל המדרי' שלה — גם כש"נסעה וירדה כו' עד שנתלבשה בדברים גשמיים ועניני עוה"ז"[23] — ה"ה בבחי' בלי גבול[24].

ולכן בכוח הלימוד והדביקות בתורה, שעי"ז מתייחד עמה ביחוד נפלא כו' להיות לאחדים ומיוחדים ממש מכל צד ופנה[25], להעלות את האדם מכל המדידות והגבלות של העולם, לבטל את ההעלם וההסתר ד"מצרים".

ולכן: מכיון ש"את יהודה שלח (יעקב) לפניו גו' — התקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה"[26], הרי לא הי' בביאתו למצרים ירידה בעבודתו, כי לא הי' נתון תחת המצרים וה"גבולים דארץ מצרים.

ולכן אפשר שמבחר שנותיו יהיו (גם) כשגר בארץ מצרים.

ו. ולבאר איך דוקא שנים אלו הן "מבחר" שנותיו — מובאת דרשת

---

17) תו"א מט, סע"ד. נז, סע"ב. ובכ"מ.
18) ראה פרש"י לך יב, יט. אחרי מות יח, ג.
19) ראה תניא פמ"ז. תו"א לח, סע"ג-ד. עא, ג ואילך. ובכ"מ.
20) ראה לקו"ש ח"ו ע' 29 ואילך.
21) פרש"י תולדות כו, ב.
22) ראה תניא שם: כאלו נתן לנו את עצמו כביכול. וכהפי' הידוע (לקו"ת שלח מח, סע"ד. אוה"ת יתרו ע' תתקא-ב) במרו"ל (שבת קה, א): "אנכי נוטריקון אנא נפשי כתבית יהבית" (בגירסת הע"י).
23) תניא פ"ד.
24) כמש"נ (איוב יא, ט) ארוכה מארץ מדה גו'. ראה בארוכה ד"ה והוא כותאן תרנ"ז.
25) תניא פ"ה.
26) להעיר מלקו"ת מטות פג, ד "יעקב הוא בחי' תורה . . עיקר גילוי בחי' אמת".

רז"ל (עה"פ "להורות לפניו גשנה") ממדרש עם ההוספה "ושיהיו השבטים הוגים בתורה" (כנ"ל ס"ג).

והביאור: באותו הפסוק והענין ש־שאל הצ"צ בהיותו ילד — ביאר בגדלותו[27] "ויחי יעקב בארמ"צ שבע עשרה שנה . . שבע עשרה כמספר טוב, דהיינו ע"י שבע עשרה דמצרים זכה לבחי' ויחי לראות טוב כי יתרון האור נמשך מן החשך", והיינו, שע"י הירידה למצרים זכה ליתרון האור הנמשך מן החשך.

ז. והנה ב"יתרון האור מן החשך" יש ב' פירושים — אופנים[28]: א) מקום החושך מואר ע"י האור. וכל שהחושך גדול יותר — ניכרת יותר מעלתו של האור וכחו הבלתי־מוגבל לפעול גם במקום של חשך גדול כזה. ב) החושך עצמו מואר ונהפך לאור ועי"ז נעשה יתרון בהאור, שנמשך בהאור בחינה נעלית יותר שאינה בהאור מצד עצמו.

וההפרש שבין ב' ביאורים אלו: לפי ביאור הא' ב"יתרון האור מן החושך" אין הכוונה שלגבי האור עצמו יש בפועל מציאות של חושך (שעל ידה ניכר יתרונו של האור) — דמכיון שהוא אור בלתי מוגבל ובמילא מאיר בכל מקום גם במקום החושך, הרי שמלכתחילה א"א לתאר כלפי האור מציאות של חשך — והכוונה ב"יתרון האור מן החושך" היא מצד המקום שהוא חשוך (לולא התפשטות האור) ומצד הרואה שהוא בגדר אור וחושך; משא"כ לביאור הב' שיתרון האור נמשך מן החושך עצמו, הרי ישנה מציאות של "חשך" גם לגבי האור, וצריך האור להפכו ועי"ז גם בא יתרון האור כו'.

ועפ"ז בנדו"ד, בפי' הפסוק "ויחי יעקב גו' בארץ מצרים", שע"י ה־ירידה למצרים "זכה לבחי' ויחי כו' הנמשך מן החשך" (ולא שבהיותו ב־מצרים מקום החושך, היתה ניכרת לאחרים מעלת ה"חיים" שלו, שהיו גם שם בתכלית העילוי) — הרי מובן שהוא לפי ביאור הב' הנ"ל.

ח. עפ"ז י"ל שאדמוה"ז דייק להו־סיף בתשובתו מהמדרש " . . ושיהיו השבטים הוגים בתורה" בכדי לרמז לביאור זה ד"יתרון האור הנמשך מן החושך".

דהנה האבות הם בחי' אצילות, והשבטים — "מלשון המשכה כמו כוכבא דשביט"[29] — הם בי"ע[30]. ולכן בנוגע ליעקב עצמו, לגבי מדריגתו מדרי' האצילות (היינו האור הבלתי מוגבל) אין שום מציאות בהחושך וה־העלם של מצרים[31].

ולכן מביא אדמוה"ז מהמדרש: "(שתהא שם תורה) ושיהיו השבטים הוגים בתורה" — כי מכיון שהשבטים הם בי"ע[32], עלמין דפרודא ומקום ה־

27) אוה"ת ויחי שנד, סע"א.

28) ראה מקומות שנסמנו בספר הערכים — חב"ד כרך ב' ע' תקפ־צב.

29) תו"א ס"פ ויצא.

30) תו"א שם. לקו"ת צו יז, ב. ובכ"מ.

31) וע"ד שנת' בלקו"ש ח"ו ע' 198 ואילך, דלגבי מדריגת משה (מצד עצמו) — ראיית המהות, אין שייך האופן ד"דירה בתחתונים" מצד בירור נה"ב ויצה"ר (וראה הערה 28 שם). ולהעיר גם מתו"א ס, ב.

32) בביאוה"ז ויחי (כט, ד ואילך) ואור התורה (בראשית כרך ה' תתקצא, א ואילך. כרך ו' תתשכא, א ואילך) מבאר הענין ד"ויחי יעקב בארמ"צ י"ז שנה" מצד החיבור דיעקב ויוסף, "לפי שכל עיקר חיי רוחו של יעקב הוא רק בחי' התגלות האור להבריח מקצה העליון לקצה התחתון", ויוסף, בחי'

חושך, הרי ע"י לימודם בתורה בארץ מצרים [33] פעלו להאיר את החושך גופא שהוא בחי' מציאות לגביהם, וע"י ש־הפכו את החושך לאור נמשך להם "יתרון האור הבא מן החושך" עצמו [34], כנ"ל.

ואף שיתרון האור הזה לא הי' ביעקב מצד עצמו — כי לגבי' לא הי' חשך מלכתחילה — אבל עי"ז ש"התקין לו בית תלמוד שתהא שם תורה וש(עי"ז) יהיו השבטים הוגים בתורה", פעל שגם הוא "זכה לבחי' ויחי . . יתרון האור הנמשך מן החשך".

ובדוגמת הידוע שע"י עבודה בבי"ע — מוסיפים אור באצילות.

ט. עפי"ז גם יובן הטעם מה ש־אדמוה"ז לא אמר ביאור זה בפירוש (במשל המובן בגיל הצ"צ), כ"א ברמז:

סדר עבודת האדם צ"ל באופן ישר: "סור מרע (חשך) ועשה (עבודה באופן ובדבר שהוא מלכתחילה עלול ומוכשר להיות) טוב (אור)" [35];

ואף שע"י עבודת האדם באופן של נסיונות — כשיש לו מניעות ועיכובים בקיום התומ"צ והוא מתגבר עליהם ועומד בנסיון — הוא מתעלה לדרגה גבוה כזו, שלולא הנסיון לא הי' מגיע אלי' [36]; ויתירה מזו מצינו בעבודת התשובה, שעי"ז מהפך זדונותיו לז־כיות [37] נעשה יתרון האור מן החושך באופן הב' —

הרי כ"ז הוא רק בדיעבד, כשהובא למקום סכנה רוחנית ועמד בנסיונו, עי"ז מתעלה בעבודתו ביתר שאת ושלא בערך ממדריגתו הקודמת; ועד"ז אדם שכבר חטא, ר"ל, הנה ע"י תשובתו השלימה עד ש"זדונות נעשו לו כ־זכיות", הוא זוכה לעילוי זה שאמרו רז"ל [38] "במקום שבע"ת עומדין אין צ"ג יכולין לעמוד שם".

יסוד כו', הוא המביא וממשיך "תולדות יעקב" מאצילות לבי"ע. וראה אוה"ת ויחי (שפו, ב) דע"י המשכת יוסף בבי"ע נעשה ההתפכות חשוכא לנהורא. עי"ש.

וי"ל דיש יתרון בזה "שיהיו השבטים כו'" — כי יוסף, מכיון שעניינו להמשיך עניני יעקב בבי"ע (ראה במקומות הנ"ל דבירור דיוסף הוא "להעלות מבריאה לאצי' להיות בבחי' אצי' ממש"), אין בזה אמתית יתרון האור מן החשך; משא"כ השבטים, שהם בבי"ע ועבודתם בירור מעולם הפירוד, ביטול היש (ראה במקומות הנ"ל), הרי ע"ז נעשה אמתית יתרון האור מן החשך עצמו. (ראה אוה"ת ויחי שנד, רע"ב: דע"י שעושים מהרע טוב נעשה הטוב ביתר שאת כו' לכן נוקא ע"י ויחי יעקב בארמ"צ י"ז שנה זכה לבחי' טוב כו').

וראה לקו"ש ח"ו ע' 31 ואילך, דהטעם מה שאחרי מיתת יוסף הותחלה ירידה חדשה ו"כאלו אותו היום נכנסו למצרים" — כי כ"ז שיוסף חי עדיין היתה ברכתו של יעקב במצרים.

33) עפ"ז יש לבאר מה שבחר אדה"ז בהגירסא "הוגים בתורה" (ראה לעיל הערה 10) — ר"ל הענין דיתרון האור מן החשך בלימוד התורה גופא הוא ע"י יגיעה, כי ע"י החשך והעלם על אור השכל בא לעומק השכל. וכידוע במעלת לימוד תלמוד בבלי על תלמוד ירושלמי (ראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ד ואילך. ד"ה ואברהם זקן, ויתן לך תרס"ו (בארוכה). ד"ה אמר רבא חייב איניש לבסומי תש"ת פי"א ואילך).

34) ועפ"ז יומתק לשון אדה"ז: "להורות לפניו גשנה, אז מען לערנט תורה ווערט מען נעהנטער צום אויבערשטן ב"ה" — דהיינו ששייך שיהי' רחוק וע"י התורה נעשה קרוב.

35) תהלים לד, טו.

36) לקו"ת ראה יט, ב ואילך. דרמ"צ קפה, ב ואילך. ועוד.

37) יומא פו, ב.

38) ברכות לד, ב. וראה סה"מ תש"ט ע' 183 בהערה שם.

אבל אל יעמוד אדם במקום סכנה [39], אסור להעמיד א"ע לכתחילה במצב של נסיונות ובמקום שעלול לבוא לידי חטא, ועאכו"כ שלא לחטוא בפו"מ ע"מ לשוב [40], ולא עוד אלא שמתפללים בכל יום [41]: "ואל תביאינו לידי נסיון" — שגם מלמעלה לא יביאוהו לזה.

ולכן אין מקום לבאר לקטן, שהוא עדיין בגיל החינוך, את המעלה הבאה ע"י התעסקות בהחושך בכדי להפכו לאור; כ"א אדרבה, צריכים להסבירו העבודה דסור מרע.

ולכן לא אמר אדמוה"ז להצ"צ את הענין כ"א ברמז; אלא שאח"כ פירש וביאר הצ"צ בעצמו את גודל העילוי שנעשה ע"י הירידה לגלות מצרים ע"י יתרון האור הנמשך מן החושך דוקא.

י. ההוראה הכללית בעבודת ה' ב־סיפור הנ"ל:

אעפ"י שיעקב אבינו, בבואו לארמ"צ זכה לשמחה ועונג גדול מזה שיוסף וב"ב מתנהגים גם שם בדרך הישר — עכ"ז תמה הצ"צ איך יתכן לומר ששנים אלו שנמצא בהמצרים והגבולים דארץ מצרים תהיינה "מבחר" שנותיו, והיינו משום — שתכלית הכוונה בירידת הנשמה היא, שהאדם ע"י עבודתו מ־לכתחילה לא יהי' במצרים וגבולים [42], יברח בחפזון תיכף מארץ מצרים.

לאידך גיסא: באם כבר נמצא במיצר וגבול ואינו יכול לברוח משם — עבודתו היא — ששם יהי' "מבחר שנותיו".

וסדר העבודה וההוראה איך להגיע לזה, מבוארים במענת אדמוה"ז:

בפשטות המענה שלו, היא הוראה לאלו שעבודתם היא בסדר ה"ישר" — "עשה האלקים את האדם ישר" [43], דאף אלו שמצד גזירה העליונה ושליחותם בעלמא דין נמצאים הם במצרים וגבו־לים דעוה"ז, אפילו באם זהו במקומות כאלו שבעוה"ז גופא הם בבחי' "ערות הארץ" — עליהם לדעת שעבודתם היא (לא רק למנוע הירידה, ח"ו, אלא גם) לעשות דירה לו ית' בתחתונים [44], המ־שכת העצמות הבלתי בע"ג, גם ב־המצאם בתוככי המצרים והגבולים של "ערות הארץ" — והעצה היעוצה לזה היא: התורה, שע"י לימוד התורה, שהיא גילוי חכמתו ורצונו ית' שלמע' מהגבלות ושינויים, ניתן הכח להתעלות מעל למצרים וגבולים כנ"ל; ולא זו בלבד ש"מצרים" לא תגבילו ותורידו ח"ו, אלא אדרבה לזכות לבחי' "ויחי . . ("גענעבט" — חיים אמתיים) בארץ מצרים".

יא. אולם כ"ז הוא להולכי ישר, שע"י עבודתם בלימוד התורה אינם נתונים מעיקרא תחת שליטת המצרים וגבולים דארמ"צ;

אבל אלו שחטאו ופגמו ועברו את הדרך, ר"ל, שלכאורה כבר נפלו תחת השליטה של המצרים וגבולים דארמ"צ, איך אפשר להם להגיע לבחי' "ויחי גו' "?

באה ההוראה בתשובת אדמוה"ז ב־דרך רמז: אין להתייאש ח"ו, כי ע"י עבודת התשובה, שהיא היגיעה וה־עבודה במקום החושך גופא, הרי לא זו

---

39) שבת לב, א.
40) משנה סוף יומא. וראה תניא פכ"ה.
41) נוסח ברכת השחר.
42) להעיר מרמב"ם הל' דעות רפ"ו.
43) קהלת ז, כט.
44) כמבואר בכ"מ (המשך רס"ו בתחלתו. ועוד) דב"דירה" נמצא כל העצם (וכמו בדירת האדם שעצמותו דר בהדירה).

בלבד שעי"ז הוא יוצא ממקום החושך, אלא שהוא עוד פועל עי"ז להיות יתרון האור מן החושך, באופן הכי נעלה, כנ"ל.

ומכיון שאמיתיות העילוי ביתרון האור נמשך מן החושך עצמו, אולי יטעה ההולך ישר לומר אלך ואעבוד עבודתי שם —

לכן רמז אדמוה"ז עילוי זה, ולא אמרו בפירוש, שזה בא להורות שאין זו הדרך הישרה שיבור לו האדם; ואדרבה "האומר אחטא ואשוב — אין מספיקין בידו לעשות תשובה"[40], שהוא נופל גם ממדרי' הקודמת.

יב. ואם יטעון הטוען: למה יגרע חלקו — שלא יוכל להגיע ליתרון אור הנמשך מן החושך באופן נעלה — משום שהוא הולך בעבודתו בדרך ה־"ישר"?

גם התשובה לטענה זו מרומזת ב־מענת אדמוה"ז: כמו שנת"ל, שמצד דרגת יעקב עצמו לא הי' שייך לגילוי דיתרון האור מן החושך עצמו, בכ"ז ע"י ההתעסקות שלו ש"היו השבטים הוגים בתורה" הגיע גם הוא לבחי' "ויחי יעקב" בתכלית העילוי — יתרון האור מן החושך עצמו;

עד"ז בעבודת כאו"א: על ידי ה־התעסקות עם אלו הרחוקים עדיין מה' ותורתו, לקרבם ולעשותם בע"ת, הנה ע"י שפועל בהזולת העילוי דתשובה, יש לו חלק ביתרון האור של חבירו[45].

ועל ידי כל זה מקרבים ביאת המשיח ד"אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא"[46].

(משיחת ש"פ ויחי, תשל"ב)

---

45) כיוצ בפי' ד"שנים אוחזין בטלית" (הובא בכש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות כד, ב). ולהעיר ממרז"ל (ב"ב ט, א) גדול המעשה יותר מן העושה.

46) ראה זח"ג קנג, ב. וראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש ג, ב.